

Bojové střetnutí polského a československého vojska u Čadce 25. listopadu 1938

Mečislav Borák

In: *Od Zaolzia po Jaworynę. Rewindykacje graniczne jesieni 1938 roku*. Pod red. Roberta Kowalskiego. Prace Komisji Historii Wojskowości, tom III. Nowy Targ, Polskie Towarzystwo Historyczne 2004, s. 69-100. ISBN 83-920393-6-X (polský překlad s názvem: *Starcie zbrojne polskiego i czechosłowackiego wojska pod Czadcą 25 listopada 1938 roku*).

Vyšlo také jako: Československo-polská "malá válka" u Čadce 25. listopadu 1938. *Historie a vojenství*, 47/1998, č. 4, s. 65-90.

Dějiny lidstva jsou tak bohaté na válečná tažení a slavné bitvy, že na menší střetnutí dvou armád se brzy zapomene. Takový osud potkal i dvě „malé války“, jež spolu svedly polská a československá armáda v listopadu 1938 na Slovensku. Nešlo při nich o pouhý pohraniční incident, ale o skutečné bojové střetnutí početných vojenských složek se střelbou z pušek a kulometů, s granátovým bojem, se zásahy dělostřelectva, minometů, bojových letadel, obrněných vozů i tanků. Náš příspěvek bude sledovat první z těchto střetnutí, k němuž došlo na Horních Kysucích poblíž Čadce a pokusí se vylíčit jeho vznik, průběh i význam v širších souvislostech tehdejší rušné doby.

Zatímco literatura týkající se polsko-československých vztahů v období těsně před válkou je dnes již početná,¹ pohledy na novodobý vývoj Horních Kysuc (Čadecka) jsou poměrně skrovné.² Zdejší vojenský konflikt mezi Polskem a Československem

---

¹ Z polské literatury viz např. Henryk B a t o w s k i , *Kryzys dyplomatyczny w Europie. Jesień 1938 – wiosna 1939*, Warszawa 1962; tentýž, *Europa zmierza ku przepaści*, Poznań 1989; Ewa O r l o f , *Dyplomacja polska wobec sprawy słowackiej w latach 1938-1939*, Kraków 1980; *Stosunki polsko-czesko-słowackie w latach 1918-1945*, red. Ewa Orlof, Rzeszów 1992; Marian Z g ó r n i a k , *Europa w przededniu wojny. Sytuacja militarna w latach 1938-1939*, Kraków 1993; ze slovenské literatury viz např. Ladislav D e á k , *Hra o Slovensko. Slovensko v politike Maďarska a Pol'ska v rokoch 1933-1939*, Bratislava 1991; z české literatury viz např. Jaroslav V a l e n t a , *Cesta k Mnichovu a k válce (1938-1939)* [w:] *Češi a Poláci v minulosti*, sv. II, Praha 1967, s. 581-619; František Lukeš, *Podivný mír*, Praha 1968; Mečislav B o r á k , Rudolf Ž á č e k , „Ukradené“ vesnice, Český Těšín 1993.

² Krzysztof N o w a k , *Ziemia Czadecka – znana i nieznaną. Rys historyczny* [w:] *Czadecka Ojcowizna*. Praca zbiorowa pod red. Krzysztofa Nowaka. Lublin 2000, s. 11-26; Ivan Ž i l i n č í k , *Stručný náčrt osídlenia horných Kysúc a hraničných sporov o toto územie* [w:] Tamtéž, s. 27-35; Krzysztof N o w a k , *Górne Kisuče*

připomínají v širším kontextu vývoje především práce polských historiků,³ vycházející ze zpráv a hlášení Samostatné operační skupiny „Slezsko“, uložených ve Varšavě i v USA.⁴ Slovenské práce sledují událost spíše na pozadí vývoje regionu Čadecka;⁵ existuje též několik dobových relací a vzpomínek.⁶ Jedna z nemnoha českých prací si podrobně všímá delimitace státní hranice mezi Polskem a ČSR,⁷ zatímco jiná, samostatně pojednávající o konfliktu, vyšla z materiálů československé armády uložených ve Vojenském ústředním archivu v Praze a stala se, v mírně upravené a doplněné podobě, podkladem pro tento příspěvek.⁸

I když slovensko-polská státní hranice jako historická hranice uherská byla po staletí poměrně stálá, v oblasti Čadecka se spory mezi Uhrami a Slezskem vedly už od 16. století. Těšínská knížata považovala za hranici svého panství toky řek Čadečka a Kysuca, zatímco pro uherské zeměpány byla na horském hřebeni Beskyd. Spory, mnohdy krvavé, skončily až v 18. století zásahem císařovny Marie Terezie. Na hřebeni Beskyd byly v roce 1769 nakupeny první hromádky kamene, nahrazené v roce 1793 skutečnými hraničníky.⁹ Ani po vzniku samostatného Polska a Československa se hranice nezměnila, i když podle představ některých polských politiků žilo na Kysucích v celkem 14 obcích přes 20 tisíc Poláků, jiní dokonce mluvili až o 40 tisících. Mírová konference v Paříži však Čadecko vůbec nezařadila k územím, v nichž se předpokládal plebiscit, takže už od září 1919 bylo toto území součástí Československa. Pokusy ovlivnit národní uvědomění místních horalů ve prospěch Polska, jež byly z Krakova i ze Zaolzí tajně organizovány až

(*Czadeckie*) w polityce polskiej (1918-1939), *Acta Historica Neosoliensia*, 6, 2003, s. 49-61; tentýž, *Polacy z Zaolzia w „Akcji Spisko-Orawsko-Czadeckiej“ w okresie międzywojennym*, *Rocznik Orawski*, IV, 2003; *Čadca a okolie*, Martin 1981.

³ Jerzy Ku pl i ń s k i , *Wojskowe aspekty rewindykacji Zaolzia w 1938 r.*, cz.II, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, XXXV, 1990, nr 3-4, s. 37-51; M. Z g ó r n i a k , *Europa...*; Marek Piotr D e s z c z y ń s k i , *Ostatni egzamin. Wojsko Polskie wobec kryzysu czechosłowackiego 1938-1939*, Warszawa 2003.

⁴ Děkuji kolegovi Robertu Kowalskému za poskytnutí kopie *Sprawozdania z przebiegu zajęcia granicy w rej. Czaca dnia 25-26.XI.1938 r.*, jehož originál je uložen v The Piłsudski Institute of America New York.

⁵ Ivan Ž i l i n ě í k , *Zabratie časti Kysúc Pol'skom v rokoch 1938-1939*, *Vlastivedný zborník Považia*, XVIII, 1996, s. 63-71; tentýž: *Zabratie časti Kysúc Pol'skom pred 60 rokmi*, *Kysuce*, 8 (39), 1998, č. 43, s. 8.

⁶ Marian G o t k i e w i c z , *Wspomnienia z prac komisji delimitacyjnej polsko-słowackiej odbytych w listopadzie 1938 r. na odcinku Spisza, Orawy i Czadeckiego*, wstęp Marek Gotkiewicz, *Wierchy*, 1999, s. 99-148 [zde je též obsáhlá bibliografie předmětu z let 1938-1939]; Marek G o t k i e w i c z , *Delimitacja na odcinku polsko-słowackim w 1938 r. w świetle pamiętnika jednego z jej uczestników*, *Pamiętnik Cieszyński*, t. 14, 1999, s.135-144; Božena P á l e n í č k o v á , *Z rozkazu svědomí*, *Vizovice* 1997; Petr D u d a , *Vzpomínky na události za mobilizace 1938. (Válečné události na hranicích československo-polských)*, *Historie a vojenství*, 1969, č. 5, s.

⁷ Čeněk M. K a d l e c , *Hry o hranice*, *Chrást u Poříčian* 2001.

⁸ Mečislav B o r á k , *Československo-polská "malá válka" u Čadce 25. listopadu 1938*, *Historie a vojenství*, 47, 1998, č. 4, s. 65-90.

⁹ I. Ž i l i n ě í k , *Zabratie časti Kysúc Pol'skom pred...*, s. 8.

do konce třicátých let, nezaznamenávaly úspěch. Přestože nářečí místních obyvatel bylo prokazatelně úzce spojeno s polštinou, nikdy se jako Poláci necítili a nezapojovali se do polského národního hnutí. Konstatuje to i jedno z nejnovějších hodnocení polské historiografie: „*Objektivní faktory způsobily, že horalské obyvatelstvo na Spiši, Oravě a na Čadecku, ač polskojazyčné, nemělo polské národní vědomí, nepřiklánělo se k němu a nakonec je ani nezískalo.*“ V tomto světle úsilí polské diplomacie o územní revindikaci na Slovensku „*je třeba uznat za jednu z největších chyb polské politiky v meziválečném období*“.¹⁰

Ještě v roce 1938 se mohlo zdát, že Polsko od svých někdejších územních požadavků vůči Slovensku už dávno upustilo, protože o nich už řadu let nemluvalo. Teprve nedlouho před Mnichovem naznačilo své úmysly maďarským a německým diplomatům. Žádná oficiální zmínka o Slovensku se však neobjevila ani ve známých polských nótách ze 27. a 30. září 1938, které se týkaly jen území Těšínska.¹¹ Možnost plebiscitu v jiných sporných oblastech se v nich sice připouštěla, ale získání Těšínska bylo pro polskou diplomacii natolik důležité, že se soustředila výhradně na tento krok. Věřila v neodvratný a brzký zánik Československa, jehož vládu již nepokládala za kompetentní v záležitostech týkajících se Slovenska. Očekávala, že Slovensko se záhy osamostatní, což dovrší rozpad ČSR a po anexi osamocené Podkarpatské Rusi Maďarskem přispěje ke splnění dávného přání polské politiky – k získání společné hranice s Maďarskem. Slovenské politické vedení se zase kojilo nadějí, že sblížení s Polskem udrží na uzdě maďarskou hrozbu.¹² Obě strany však záhy čekalo kruté rozčarování.

Nejprve se zklamali Poláci. I když se na poradách Hlinkovy strany v Žilině hovořilo o možné federaci s Polskem, následující dohoda hlinkovců se zástupci slovenských politických stran (s výjimkou sociálních demokratů a komunistů) ze 6. října 1938 rozhodla o autonomii v rámci nového Česko-Slovenska. Polský sen o společné hranici s Maďarskem se rozplýval, zbyl jen pokus o politický nátlak na Slováky. Poláci jim pohrozili, že pokud Slovensko zůstane v rámci ČSR, uplatní vůči němu Polsko své územní požadavky a navíc podpoří Maďarsko nejen v nárocích na Podkarpatskou Rus, ale i na jižní a východní Slovensko.

¹⁰ K. Nowak, *Ziemia Czadecka...*, s. 16-23; tentýž: *Górne Kisuće...*, s. 60-61.

¹¹ Text polského ultimáta ze 30. září 1938 otiskl H. Batoński, *Europa...*, s. 442-444.

¹² Tamtéž, s. 55. - H. Batoński, *Kryzys...*, s. 69-70.

Vůdce polonofilského křídla v Hlinkově straně Karol Sidor, který se mezitím stal hlavním velitelem Hlinkových gard, se vydal do Varšavy s cílem uklidnit polskou vládu a naklonit ji k roli prostředníka mezi Slováky a Maďary. Během svého pobytu ve dnech 19.-21. října 1938 byl přijat i ministrem zahraničí Beckem, ale slovenské představy o nutnosti dočasného a čistě taktického spojení s Čechy na cestě k úplné nezávislosti Slovenska tady nenašly příznivou odezvu. Sidor dostal na srozuměnou, že od nezávislého Slovenska by Polsko nic nechtělo, ale od spojeného s Čechy bude jisté, i když nevelké, úpravy hranic požadovat.¹³

V té době už byla v Polsku tisková kampaň ohledně navrácení Oravy a Spiše v plném proudu. Novinové články i relace polského rozhlasu požadovaly připojení území severně od Čadce o rozloze asi 150 km², na Oravě 750 km², na Spiši 1500 km² a dokonce celé tehdejší okresy Spišská Stará Ves, Kežmarok a Stará Lubovňa, což celkem představovalo rozlohu asi 2400 km² a přes 100 tisíc obyvatel.¹⁴ Polská propaganda ignorovala údaje československé statistiky o současném národnostním složení obyvatel a přizpůsobila si i argumenty historické. Za rozhodující důkaz pokládala jazykovou příbuznost zdejšího nářečí s polštinou a požadavek revize hranic interpretovala jako odčinění křivdy způsobené Polsku „diplomatickým násilím“ po první světové válce. I když šlo o území, jež patřila kdysi Maďarsku a k Polsku byla připojena jen zčásti a nakrátko koncem roku 1918, mělo místní obyvatelstvo skutečně etnický nejblíže k polským goralům. Avšak po roce 1920, kdy konference velvyslanců spojeneckých mocností obě oblasti stejně jako Těšínsko rozdělila mezi Polsko a ČSR (k dílčím úpravám hranic na Javorině došlo až v roce 1924), se vazby jižních částí Oravy a Spiše na Polsko přerušily a mladší generace obyvatel se již Poláky necítily. Příklad „revindikace“ Těšínska však povzbudil naděje v kruzích krakovských zastánců „navrácení“ Oravy a Spiše, soustředěných kolem kněze a senátora Ferdynanda Machaye a historika Władysława Semkowicze. Podali ministerstvu zahraničí do Varšavy dva návrhy na rozšíření polského území a přestože byl nakonec přijat jen minimální program, vyvolalo to na Slovensku obrovské rozhořčení.¹⁵

Polský konzulát v Bratislavě na pokyn z Varšavy uvědomil o polských nárocích nejprve autonomní slovenskou vládu. Ústřední vládu v Praze však nebylo možno obejít, neboť jen ona měla dosud pravomoc rozhodovat o zahraničních záležitostech republiky.

¹³ F. Lukeš, *Podivný...*, s. 123.

¹⁴ M. Borák, R. Žáček, *„Ukradené“...*, s. 20.

¹⁵ H. Batowski, *Europa...*, s. 57-58.

Oběma vládám byla tedy doručena instrukce o rozsahu polských územních požadavků a vyslanec Kazimierz Papée předal 1. listopadu ministru Františku Chvalkovskému oficiální nótu, jež byla téhož dne bez protestů přijata.

Polské požadavky na slovenské území byly mnohem skromnější než nároky vznášené v letech 1919-1920. Představovaly nakonec jen sotva desetinu původních maximalistických záměrů a v porovnání třeba s nároky Maďarska tvořily jen pouhá 2 procenta maďarských územních požadavků. Polsko chtělo ze Slovenska jen asi 200 km² a kolem 6 tisíc obyvatel, zatímco Maďarsko získalo přes 10 tisíc km² a asi 900 tisíc obyvatel, podobně Německo získalo u Bratislavy sice jen 43 km², ale obydlených asi 15 tisíci obyvatel. I když tedy byl zisk Polska v podstatě nevelký, stalo se v očích Slováků rázem stejným nepřitelem, jakým pro ně tradičně bylo Maďarsko. S hořkostí se připomínalo Sidorovo ujišťování, že „Polsko nechce ani jedinou slovenskou duši“. Předseda slovenské vlády Jozef Tiso se dokonce obrátil na německý konzulát v Bratislavě s prosbou o pomoc. Vytvořila se vhodná situace k oslabení Sidorovy pozice ve slovenské politice, jež se namísto k Varšavě začala stále zřetelněji obracet k Berlínu. Koncepce polského vlivu na Slovensko, po léta systematicky budovaná, tak rázem vzala zaslé. Marně se polští zástupci snažili své požadavky zdůvodnit jejich údajně „strategickým“ charakterem. Lze však nalézt přímou souvislost tohoto kroku s právě chystanou vídeňskou arbitráží, kam Polsko, stejně jako před měsícem do Mnichova, opět nebylo přizváno. Polské ambice tedy musela znovu uspokojit samostatná akce.

Polská nóta z 1. listopadu 1938 vymezila oblasti, v nichž se měla vytyčit nová hraniční linie.¹⁶ Kromě dílčích úprav již v říjnu stanovené nové hranice na Těšínsku se dalších šest požadavků týkalo výhradně území Slovenska. Hned ten první se týkal nejsevernější doliny Kysuc na Čadecku, tedy oblasti, v níž později došlo k bojovému střetu. Všimneme si proto delimitačního návrhu v těchto místech trochu podrobněji.

Hranice vedla z Těšínska od Morávky západně od Kozího hřbetu, Polčan a Malého Polomu k vrcholu Uhorské, kóta 1028, který již zůstával v Česko-Slovensku, tedy na Slovensku. Odtud směřovala k východu pod hřebenem Velkého Polomu, asi 1 km pod starou moravsko-slovenskou (rakousko-uherskou) hranicí, od října 1938 již hranicí mezi Polskem a Česko-Slovenskem. Za Dejůvkou, kóta 627 (dnes Dejůvka, 637), hranice

¹⁶ Tamtéž, s. 445-446, je zveřejněn text nóty, avšak ve značně zkrácené podobě. V češtině zveřejnil podstatnou část nóty Č.M. Ka d l e c, *Hry...*, s.101-103. Opis kompletního textu ve francouzštině i v českém překladu je uložen např. ve Vojenském ústředním archivu v Praze (dále jen VÚA), fond Ministerstvo národní obrany (dále jen MNO) - Hlavní štáb (dále jen HŠ), 3. odd., Dodatky I, k. 24, i.č. 5358, přípis MZV v Praze čj. 155.078/VI-4/38 ze dne 5. 11. 1938.

obcházela od jihu styčný bod železničních tratí Čadca-Jablunkov a Čadca-Zwardoň a křižovatku silnic ve Svrčinovci. Po hřebenu pod vrcholem Kyčery, kóta 580 (dnes 585,9), směřovala dál na východ přes Stankov vrch, 793 (dnes Stankovo, 792), Tri kopce, 826 (dnes 823,8), Liskovec, 850 (dnes Liesková, 849,9), Švančarský vrch, 847, až na Kykulu, 1076 (dnes 1087), na původní státní hranici mezi ČSR a Polskem. V podstatě to znamenalo, že Polsku zde mělo připadnout celé hluboké údolí Skaličanky a Čierňanky i s železniční tratí a silnicí a s obcemi Skalité (včetně Serafínova), Čierne a Svrčinovec, kde k záboru přibyla i železniční trať a silnice na Jablunkov.

Největší rozsah měl zábor v oblasti Javoriny, kde Polsku připadla značná část tatranských lesů i horských hřebenů Vysokých a Belanských Tater. Na Pieninách byla hranice přeložena tak, aby celá cesta podél Dunajce zůstala Polsku. Dvě drobné úpravy byly provedeny poblíž polského Zegiestowa, kde Polsku připadl záhyb tvořený řekou Poprad a krátký průjezd železniční trati Zegiestów-Piwniczna přes slovenské území. Stejná úprava byla provedena v úseku železniční trati Lupków-Cisna.

Přijetím nóty vstoupil v platnost závazek obou vlád, že „*prohlašují otázku úpravy vzájemných hranic za definitivně vyřízenou*“. Pro radikální polské kruhy bylo ovšem velkým zklamáním, že zábor se vůbec nedotkl Oravy a jen v malé míře postihl Spiš, pro Slováky byl zase nepřijatelný rozsah záboru v okolí Čadce a v Tatrách. Vytvořila se tak napjatá situace, v níž ke konfliktům nebylo nijak daleko a další úpravy hranic je měly následovat.

Vytyčením hraniční čáry pověřila nóta smíšenou delimitační komisi, jež měla být složena „z odborníků (technických znalců)“, měla začít pracovat ihned po výměně nót a v úseku slovenských hranic měla ukončit práce do 30. listopadu 1938 tak, aby k 1. prosinci mohly novou hraniční linii převzít pohraniční orgány obou států. Podle prvního sdělení ministerstva zahraničních věcí¹⁷ se předsedou československé části delimitační komise měl stát přednosta odboru ministerstva školství a národní osvěty v Bratislavě Pavol Čarnogurský, známý polonofil, ale nakonec jím byl stanoven PhDr. František Hrušovský, ředitel gymnázia v Kláštore pod Znievom, který vystudoval historii v Krakově, ale po roce 1938 své polonofilské přesvědčení opustil. Dalšími členy komise byli kromě P. Čarnogurského určeni Milan Polák, zemský poslanec a starosta města Čadce,¹⁸ ing. Ján Slávik, ředitel státních železnic z Tatranské Lomnice, major generálního

¹⁷ VÚA, c. f., k. 25, i. č. 5363, nedatovaný záznam o sdělení tajemníka Svobody z MZV, a. zn. 2603.

¹⁸ V publikaci kolektivu autorů „*Milan Polák*“, Banská Bystrica 1993, s. 10 se asi chybně uvádí, že Polák členství v komisi odmítl přijmout.

štábu Štefan Jurech z Bratislavy a JUDr. Ladislav Hlaváček, hlavní ministerský komisař MZV z Prahy, který zprostředkoval styk mezi komisí a vládními orgány v Praze.¹⁹ Předsedou polské části komise byl určen PhDr. Bogdan Zaborski, profesor na Univerzitě J. Piłsudského ve Varšavě, a členy komise se stali ing. Jan Knapik, rada ministerstva vnitra z Varšavy, inž. Tadeusz Mejer, rada ministerstva dopravy, PhDr. Marian Gotkiewicz, instruktor školského kuratoria v Krakově, kapitán Olgierd Jakubowski z Vojenského zeměpisného ústavu, ing. Albert Dijakiewicz, přednosta odboru ministerstva dopravy, a Aleksander Kwiatkowski, rada MZV ve Varšavě, který odpovídal za styk komise s polskou vládou a byl zároveň místopředsedou komise.²⁰

První zasedání polské části komise se uskutečnilo v penzionu Maraton v Zakopaném 9. listopadu 1938 pod vedením rady Kwiatkowského. Bylo dohodnuto, že komise bude žádat posunutí v Praze dohodnutých hranic zvláště v oblasti Kysuc, kde je zapotřebí získat další území dotýkající se až předměstí Čadce, aby bylo možno spojit železniční tratě mezi Těšínem a Zwardoněm. Plukovník Kopański, který změnu hranic dojednával v Praze, totiž netušil, že mezi oběma tratěmi je výškový rozdíl několika metrů, takže propojení tratí si vyžádá mnohem více místa. Rovněž horská hranice v Beskydech by ze strategických důvodů měla vést nikoliv po hřebeni, ale po jeho jižních svazích na slovenské straně. Mělo by rovněž dojít k revindikaci obcí Hladovka a Suchá Hora na Oravě, s níž nóta nepočítala.²¹

Na české straně se první zmínka o činnosti delimitační komise týkala až 10. listopadu 1938, kdy hranici v Kalenberku (dnes Lysá nad Dunajcom) u Spišské Staré Vsi legálně překročila skupina polských úředníků vedených dr. Kwiatkowským. Celníkům prohlásili, že jsou členové komise, která bude po 15. listopadu zabírat Javorinu. Projeli kolem Dunajce do Smerdžonky (dnes Červoný Kláštor-kúpele), pěšky vystoupili na blízké pahorky a rozhlíželi se po okolí. Dojeli až do Lesnice a vrátili se zase zpátky do

---

¹⁹ I. Žilinčík, *Zabratie časti Kysúc Poľskom v rokoch...*, s. 64 a 70, uvádí podle Denníku delimitační komise, uloženého ve Státním okresním archivu v Marině (fond Pozůstalost Dr. F. Hrušovského), že členem komise byl též Dr. I. Krno, vedoucí politického oddělení MZV v Praze, a veřejný činitel A. Granatier (jeho jméno však na žádném z podepsaných dokumentů nefiguruje).

²⁰ VÚA, c. f., k. 25, i. č. 5363, opis dopisu MZV čj. 158.880/VI-4/38 z 10. 11. 1938 ve znění dopisu MNO čj. 51.868 Dův.-VI./likvid. odd. 1938 z 15. 11. 1938, a. zn. 2835. Ověřeno podle Delimitačního protokolu ze 30. 11. 1938 uloženého tamtéž, i. č. 5371. Komise byla oficiálně ustavena jako československo-polská, avšak i v úředních dokumentech byla stále častěji uváděna jako slovensko-polská delimitační komise. K odborným expertům polské komise patřili dr. Mieczysław Orłowicz, naczelnik Wydziału Turystyki w Ministerstwie Komunikacji, Bohdan Jaxa Małachowski z Urzędu Głównego PTT, inž. Otmar Ryszard Gedliczka, geodeta, radca Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, Tadeusz Zwoliński z Zakopanego aj. Viz M. Gotkiewicz, *Wspomnienia...* s. 99-100; M. Gotkiewicz, *Delimitacje...*, s. 137.

²¹ M. Gotkiewicz, *Wspomnienia...*, s. 100.

Polska. Ve skupině však bylo i několik osob, jež se na seznamu členů komise nevyskytovaly – dr. Orłowicz z ministerstva dopravy, ing. Mazan z ministerstva kultury a ing. Truncicz z Nového Targu. Hlášení velitele 3. armády (krycí jméno Štefánik) Hlavnímu štábu tudíž konstatuje: „*Není vyloučeno, že se jedná skutečně o polskou úřední komisi. Toto hlášení činím proto, ježto není známo, že delimitační komise zahájila činnost.*“²² V dalším hlášení se poukazuje na to, že průjezd komise doprovázely nepřístojnosti, neboť její členové hrubě slovně napadli příslušníka finanční stráže a fotografovali různé objekty. Místní velení žádá o pokyn, jak má v podobných případech postupovat.²³ Téhož dne rozeslalo MNO svým podřízeným útvarům seznam všech členů komise.

Československá část smíšené komise čekala od pondělí 14. listopadu v Čadci na oficiální příjezd Poláků. Teprve 16. listopadu došlo v Žilině k první schůzce, na níž polská komise podala svůj výklad nóty o delimitaci a předložila mapy s hraničními úpravami. Jak ve večerním telefonátu do Prahy uvedl dr. Hlaváček, na polských mapách byla hraniční čára zakreslena daleko za čarou vyznačenou na mapách československých, samozřejmě ve prospěch Polska. Šlo např. o část nádraží v Čadci, o Starou Polanu na Javorině, o Smerdžonku a Aksamitku na Pieninách aj. Československá část komise argumentovala zněním nóty a vlastními mapami.²⁴ Příštího dne, 17. listopadu, zahájila komise vytyčování hranice v terénu. Postupovala od Malého Polomu na východ, nová hraniční linie vedla nyní 300 až 1200 metrů jižně od někdejší zemské hranice, jak požadovala nóta. Do 18. listopadu došla komise až k Dejůvce, když další jednání ohrozil první vážný incident.²⁵

Pohraniční incidenty nebyly v roce 1938 ani na Čadecku žádnou výjimkou. Už v květnu 1938 po vyhlášení částečné mobilizace tu došlo k přestřelce mezi družstvem Stráže obrany státu a příslušníky polské rozvědky.²⁶ Na rozdíl od Těšínska zde až na sporadické výjimky neoperovaly polské bojové a diverzní oddíly, i když byly II. oddělením Hlavního štábu polské armády připravovány. V Polsku zázemí pro takovou

²² Tamtéž, i. č. 5363, hlášení Štefánika čj. 5692/38 ze 12. 11. 1938, a. zn. 2624.

²³ Tamtéž, hlášení Štefánika z 15. 11. 1938; M. G o t k i e w i c z se ve svých vzpomínkách o žádných potížích komise na hranici nezmiňuje.

²⁴ Tamtéž, telegram Hlavního štábu čj. 6909 taj./HŠ/3. odd. ze 16. 11. 1938, a telegram dr. Hlaváčka ze Žiliny 16. 11. 1938, 20.00 hod.

²⁵ Tamtéž, i.č. 5364, telegram dr. Hlaváčka ze Žiliny 18. 11. 1938.

²⁶ Archiv ministerstva vnitra ČR Brno-Kanice (dále jen AMV), fond A-15 Zemské velitelství Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB) Brno, k. 30-31, i. č. 64, poválečná zpráva vrch. strážm. SNB Ladislava Fance ze 30. 8. 1946.

činnost existovalo, jak o tom svědčila aktivita Výboru sjednocených Poláků na Oravě nebo Výboru pro pomoc Spiši, Oravě a Kysucím, který sídlil v Krakově a v letácích sliboval pomoc pro sto tisíc Poláků za slovenskou hranicí, jimž už „*bije hodina návratu*“.²⁷ Dobrovolníci do ozbrojených bojůvek se organizovali zvláště pod hlavičkou Svazu horalů Spiše a Oravy. Šlo údajně jen o asi 50 mužů, kteří prošli bojovým výcvikem v Novém Targu a měli být ve vhodném okamžiku nasazeni do bojů, k čemuž však vůbec nedošlo, neboť polská nóta o úpravě hranic byla přijata.²⁸ Zprávy o organizování tzv. Slovenské legie, jež byla totožná s Dobrovolnickým oravským sborem, přinášela i naše rozvědka. Nábor do sboru byl prováděn též na Těšínsku a tajně i na Slovensku.²⁹

Po obsazení Těšínska v říjnu 1938 začala polská hranice zasahovat na Čadecko i od západu. Už 5. října byla silnice Mosty-Svrčinovec obsazena polskou pohraniční stráží, 6. října zde několik polských důstojníků fotografovalo přes hranici slovenské území. Náhodné setkání československých a polských jednotek 7. října na hranici u Svrčinovce proběhlo v přátelském duchu, ale během následující noci se na slovenské území pokusili proniknout tři ozbrojení civilisté. Výstřel na poplach je zahnal zpátky.³⁰ Zvýšená činnost polských vojenských hlídek na hranici jižně od Mostů u Jablunkova byla zaznamenána 15. října, příštího dne přijela do Mostů útočná vozba a v terénu se začaly rozmisťovat polní jednotky. Vzrostla aktivita polského průzkumu a jeden z polských pohraničnicků se měl vyjádřit, že do týdne bude Čadca obsazena polským vojskem.³¹

Postup Poláků se v té době očekával i na Těšínsku, jak o tom svědčí telegrafická žádost velitele 2. armády (krycí název Jirásek) adresovaná 16. října Hlavnímu štábu: „*Proto prosím o dovolení, abych mohl použití zbraně v případě, že Poláci překročí nyní stanovenou demarkační čáru a zahájí postup. Nelze dále trpěti, aby Poláci beztravně rvali kusy naší země s naším obyvatelstvem.*“³² Praha se konkrétní odpovědi vyhnula, takže velitel 2. armády 17. října svůj dotaz opakoval: „*Prosím znovu o povolení, že smím dát rozkaz k použití zbraní, pakliže Poláci zahájí další postup.*“³³ Také tentokrát byla odpověď z Hlavního štábu značně vyhýbavá: „*Situace je taková, že není obav, že by Poláci porušili*

²⁷ VÚA, c. f., k. 24, i. č. 5361, hlášení ze 30. 10. 1938, a. zn. 2063.

²⁸ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 46.

²⁹ VÚA, c. f., k. 23, i. č. 5342, hlášení Štefánika z 1. 11. 1938, a. zn. 2115; tamtéž, k. 24, i. č. 5360, hlášení Štefánika čj. 714/23 ze 28. 10. 1938.

³⁰ Tamtéž, k. 23, i. č. 5347, přehled zpráv č. 13 ze dne 5. 10. 1938, č. 18 ze dne 8. 10. 1938.

³¹ Tamtéž, přehled zpráv č. 126 ze dne 16. 10. 1938, a. zn. 1459.

³² Tamtéž, k. 24, i. č. 5355, telegram Jirásků čj. 7640/724 taj. 3. oper./38 ze 16. 10. 1938.

³³ Tamtéž, i. č. 5357, telegram Jirásků čj. 7640/taj. 3. odd./38 ze 17. 10. 1938, a. zn. 1478.

*demarkační čáru. Zesilování jednotek, jež jste nařídil, provádějte nenápadně.*³⁴ Potřetí už se tazatel neozval, jeho příklad však dobře ilustruje vzrušenou atmosféru, jaká v té době panovala u našich jednotek na polské hranici.

Podle hlášení ze 2. listopadu bylo u Skalitého zajato 7 polských vojáků a 2 důstojníci, kteří byli označeni bílými páskami a chtěli hovořit s československým velitelem. Chtěli prý předat vzkaz, že polské vojsko hodlá ještě téhož dne obsadit Skalité. Protože velitel 41. pěšího pluku o případném ústupu nic nevěděl, vydal rozkaz držet dosavadní hranice a odjel na místo incidentu. Z Hlavního štábu vzápětí odpověděli, že platí postup obsažený v nótě o delimitaci území, tedy že změny slovenské hranice se uskuteční až k 1. prosinci a že příslušné rozkazy k vyklizení prostoru budou včas vydány. Zajaté příslušníky polské armády nařídili předat polským zástupcům na silnici jižně od Mostů u Jablunkova v poledne 3. listopadu, ale ti byli již večer po prošetření incidentu propuštěni. Tvrdili, že prý se chtěli pouze informovat o tom, jak jsou hranice uzavřeny, aby šlo zabránit pronikání „nezodpovědných živlů“.³⁵ Hrozící konflikt byl tedy úspěšně zažehnán. Zanedlouho však došlo ke dvěma dalším konfliktům, jež sice rovněž souvisely s vymezením nové hranice, ale odehrály se hlouběji ve vnitrozemí. A právě ony vedly k bojovému střetu.

První z nich se stal 18. listopadu přímo v městě Čadci. Krátce po poledni ohlásil Hlavnímu štábu velitel 3. armády, že podle zprávy velitele 41. pěšího pluku se do Čadce dopoledne vrátil starosta města Milan Polák, který se účastnil vytyčování hranice mezi Velkým Polomem a Dejůvkou. Přivezl zprávu, že Poláci chtějí též území podél potoků Milošov a Čadečka o hodně jižněji od hranice určené nótou a také část nádraží v Čadci. Od svých požadavků prý nechtějí ustoupit. Zpráva se rozkřikla a do večera se před nádražím v Čadci shromáždil několikatisícový dav, aby si počkal na komisi. Výzvy ke klidu nepomáhaly. Před rozlíceným davem museli četníci zachraňovat polské železniční znalce, kteří tu jednali o možnosti propojení železničních tratí Čadca-Jablunkov a Čadca-Zwardoň tak, aby polská trať Jablunkov-Nový Targ nemusela v budoucnu zajíždět až do Čadce. Stavební úpravy však komplikoval výškový rozdíl obou tratí, proto Poláci museli aspoň dočasně nádraží v Čadci používat. Dav to kladl za vinu polským znalcům, kteří se v četnickém doprovodu raději vydali komisi naproti. Spolu s komisí pak v obavách o své životy projeli Čadcou v četnickém autobuse. Po výzvě předsedy československé části

³⁴ Tamtéž, telegram čj. 6171 taj./HŠ 3. odd./38 ze 17. 10. 1938.

³⁵ Tamtéž, i. č. 5359, telegram Štefánika čj. 25079/3. oper./38 ze 2. 11. 1938, telegram HŠ 3. odd. čj. 6547 taj. ze 2. 11. 1938, telegram Štefánika ze 2. 11. 1938, 22.00 hod.

komise se shromáždění pokojně rozešlo. Poláci se však cítili důvodně uraženi a žádali satisfakci. I když se jim okresní náčelník omluvil a jeden z výtržníků byl zatčen, komise přerušila jednání a odjela do Polska. Předseda komise jel věc oznámit do Varšavy.³⁶ Podobně jako hlášení vojenských orgánů líčí průběh událostí slovenské prameny. Podle nich mělo k incidentu dojít v kavárně Politzer v Čadci a počet demonstrantů byl odhadován na 10 až 15 tisíc, což je zřejmě poněkud nadsazené.³⁷

Marian Gotkiewicz ve svých vzpomínkách uvedl, že oběťmi incidentu byli inž. Dijakiewicz, inž. Mejer a B. Małachowski: „...v restauraci hotelu, w którym mieszkali, został nacz. Dijakiewicz napadnięty przez jakiegoś osobnika, dążącego do sprowokowania awantury. Rzucił on pogrożki i grubiańskie obelgi pod adresem polskiej delegacji, a nawet usiłował czynnie znieważyc nacz. Dijakiewicza. Wszystko to działo się na oczach cywilnej publiczności i zgromadzonych w sąsiedniej sali czechosłowackich żołnierzy, którzy nie tylko nie przeszkadzali owemu osobnikowi awanturować się, ale jeszcze pobudzali go oklaskami do dalszych ekscesów. Policja interweniowała bardzo późno, aresztując owego napastnika, po czym radziła p. Dijakiewiczowi i jego towarzyszom, by pod jej eskortą opuścili Czacę i udali się do Rakowej celem przyłączenia się do reszty polskiej delegacji.“ Předseda komise prof. Zaborski poté sdělil svému protějšku dr. Hrušovskému, „že z uwagi na to, iż władze czechosłowackie nie mogą zagwarantować bezpieczeństwa polskiej delegacji podczas jej urzędowania, zmuszona jest ona opuścić Czechosłowację až do czasu, gdy władze czechosłowackie nie zapewnią jej normalnych warunków pracy.“ Jediná cesta do Polska však vedla přes Čadcu, takže komise musela rozbouřeným městem ještě jednou projet. Policie v obavách z živelné reakce shromážděného davu posadila Poláky do svého neosvětleného autobusu a do polského nasedli policejní úředníci. Demonstranti byli ozbrojeni holemi a kameny, ale ke střetu už nedošlo. Ve Svrčinovci delegace přisedla do svého autobusu a odjela do Těšína. Jen M. Gotkiewicz se ještě předtím v doprovodu police musel vrátit do hotelu v Čadci pro zapomenuté dokumenty, ale i toto dobrodružství se obešlo bez následků.³⁸

Úplně jinak stejnou událost nedávno popsala Božena Páleníčková, uvádějící vzpomínku údajného účastníka incidentu Jaroslava Velikovského, občana z Bystřice pod

³⁶ Tamtéž, k. 25, i. č. 5364, hlášení Štefánika čj. 5777 dův. z 18. 11. 1938, 13.40 hod., a. zn. 2718; tamtéž, telegram gen. Hrabčíka z 18. 11. 1938, a. zn. 2734; tamtéž, telegram dr. Hlaváčka z 18. 11. 1938, a. zn. 2732; tamtéž, k. 24, i. č. 5361, hlášení Štefánika čj. 50074 z 19. 11. 1938, a. zn. 2779.

³⁷ Podle Pamětní knihy Čadce, viz I. Žilínčík, *Zabratie časti Kysúc Pol'skom v rokoch...*, s. 65-66.

³⁸ M. Gotkiewicz, *Wspomnienia...*, s. 120-122.

Hostýnem. Jeho svědectví je skvělou ukázkou ztráty veškeré soudnosti, jež některé pamětníky bohužel někdy postihuje:

„Žil jsem tehdy s rodinou v obci Rakové, kde jsem krátký čas učil na církevní škole. A když jsem se jednou vracel domů ze Žiliny na motorce s přítelem, kovářem Turoněm, projížděli jsme náměstím v Čadci, a tu slyšíme z městského rádiového tlampače naléhavé volání bratislavského rozhlasu, jenž volal občany na pomoc.

Právě plynulo léto, celý kraj hořel v slunci, pole a louky voněly chlebem a mlékem, nad hlavou obloha jako ze stříbra. A Beckova polská armáda se svými ordnery a se členy Hlinkovy gardy začala své přepady na pokojné slovenské vesnice. S nimi měly padnout do rukou polských okupantů i obce Čierne, Skalité, Cvrčinovce³⁹ a město Čadca. Pomýlení polští bratři, obluzení počátečními úspěchy Hitlerova fašizmu, jimiž byla překvapená a zaskočená celá Evropa a všechen západní svět, chtěli obsazovat Kysuckou dolinu.

Tehdy se polská vojenská komise, skládající se ze dvou generálů a několika důstojníků - parlamentářů, dostavila po dohodě s rozhodujícími orgány Hlinkovy gardy do Čadce, aby se tam strany dohodly o tom, kdy bude provedena beze zbytku okupace Kysucké doliny. Mělo se tak stát tajně, v nočních hodinách, aby občané nekladli odpor.

Já, jako starý voják, voják již z první světové války, oddaný své zemi, jíž jsem přísahal věrnost, věděl jsem, kde je moje místo... /.../

Ale to již v okolí Čadce začaly propukat dělostřelecké boje, ruční granáty ničily pokojné vesnice a hřbitovy, celá severní polovina města se ocitla v plamenech boje. A my stáli již připraveni, čekající na místech, jednotka povstavších slovenských vojáků s námi, abychom společnými silami zmařili plány polských generálů a představitelů Hlinkovy vlády.

Její vedoucí členové začali se právě scházet a svolávat k vyjednávání o odevzdání města a celé Kysucké doliny s polskou vojenskou komisí a jejími parlamentáři, na jejichž uvítanou uspořádali Hlinkovi gardisté slavnostní banket v hotelu »Reich«. Polští vyjednaváči se k němu dostavili se vši slávou. Přepychová suita jen šustila na čadčanském náměstí, polské vlajky se třásly ve větru a členové Hlinkovy gardy jásalí a vítali je s radostí. Avšak poctiví, věrní občané města, slovenští vlastenci, plakali, a město Čadca trnulo v hrůze z očekávaných blízkých událostí.

---

³⁹ Správně Svrčinovec.

A v těch vzrušených okamžicích, nedbaje vlastního života, aniž bych jen na vteřinu pomyslel na to, jaké důsledky by mohl mítí náš záměr, kdyby se nezdařil, vtrhnul jsem neočekávaně s hrstkou svých přátel, čadčanských občanů, a několika vojáků, věrných své slovenské vlasti, do sálu hotelu »Reich«, kde polští generálové a důstojníci s vedoucími členy Hlinkovy gardy již zapíjeli své jednání, a prudce jsme na ně udeřili. Gardista, stojící u vchodu budovy stráž, byl v několika vteřinách odzbrojen, jeho zbraň v mých rukou... Prudce jsem vtrhl v čele s ostatními do sálu a ...Co bych zeširoka vyprávěl... Všechno, co bylo po ruce, stoly, židle, sklenice, talíře, vidličky, nože, svícny, lampy, deštníky, hole... Všechno to lítalo vzduchem a třaskalo, praštělo, svištělo v neočekávaném bojovém přepadu za výkřiků panstva, hostů a personálu. Slavnostní místnost, bohatě vyzdobená praporky a girlandami, byla ve chvílce zdemolovaná, polští páni i se svými ochránci pobiti nebo prchali ve zmatku a skákali z oken. Hotel »Reich« na čadčanském náměstí byl v několika minutách prázdný, a my najednou uprostřed sálu sami, a s radostí se ohlížíme jeden po druhém a počítáme se, zda jsme všichni, zda není někdo raněn...

Bylo po slavnostním vyjednávání, po slavnostním předávání města Čadce a Kysucké doliny polským generálům a vedoucím Hlinkovy gardy.

Zatím však, co jsme "měli práci" v sále hotelu »Reich«, scházely se již před budovou houfky čadčanských občanů i občanů z nejbližšího okolí. Zpráva, že „naši lidé sa bijú s Polákmi a s Hlinkovcami v budově hotelu“, se roznesla bleskem, a slovenští občané spěchali ozbrojení, domnívajíce se, že bude potřeba jejich pomoci. Nebylo. Polská komise byla zčásti pobita, zčásti se vzdala, ostatní prchli i se svými ochránci.

A my jsme se s radostí rozcházeli do svých domovů. "40

Údajný pamětník zasadil incident do slunného léta, i když se ve skutečnosti odehrál měsíc před vánočními svátky. Jeho tvrzení o spolupráci příslušníků Hlinkovy gardy s polskou armádou při útocích „na pokojné slovenské vesnice“ a při obsazování Kysucké doliny je zcela nepravdivé, stejně jako zmínky o bojích na území Čadce nebo o „povstalcích“ ze slovenské armády. Vychloubačná historika o likvidaci polské delimitační komise se mohla odehrát jen v podroušené fantazii tohoto „pamětníka“ a je smutné, že se takové nesmysly českým čtenářům vůbec předkládají. Kdyby jen malá část jeho líčení byla pravdivá, vypadala by odpověď Poláků určitě zcela jinak. Ti se však již 20. listopadu vrátili k jednání, jež až do zmíněného incidentu probíhala podle dr. Hlaváčka „v přátelském duchu“. Po konzultaci s Varšavou přišli Poláci dokonce se vstřícným

---

⁴⁰ B. Páleníčková, *Z rozkazu...*, s. 26-27.

návrhem, což dr. Hlaváček přičítal okolnosti, že „na Poláky zřejmě zapůsobily demonstrace slovenského obyvatelstva proti nim“.

Poláci nabídli značný ústupek právě na Čadecku, kde již nepožadovali celé údolí, ale jen jeho část až po železniční trať, silnice podél trati již měla zůstat v ČSR. V republice by tak zůstaly tři čtvrtiny obce Čierne a dvě třetiny obce Skalité, což prý znamenalo „zisk“ 4 tisíc osob. Na Javorině měla platit hranice podle nóty, na Pieninách měl zůstat v ČSR Červený Kláštor, obce Kalenberk, Vyšní a Nižní Šváby i obec Smerdžonka, Polákům měla patřit silnice od Červeného Kláštoru do Štiavnice a obec Lesnice. Za své ústupky chtěli Poláci dva malé výběžky území na Oravě poblíž Babí Góry a Krynice, dočasnou možnost společného používání nádraží v Čadci, než si na svém území vybudují vlastní, a náhradou za obce Čierne a Skalité požadovali obce Hladovka a Suchá Hora na Oravě (dohromady asi 1200 obyvatel), které již v roce 1919 krátce patřily Polsku.⁴¹

Tak se na pořad jednání konečně dostala i otázka Oravy, a právě to způsobilo další konflikt. Slovenská vláda vyslovila s výměnou obcí souhlas a již 23. listopadu byla podle nové úpravy provedena delimitace hranice na Čadecku. Příštího dne, 24. listopadu, mělo dojít k dohodnuté kompenzaci, k předání obcí Hladovka a Suchá Hora Polsku. K delimitačnímu jednání na Oravě však nedošlo, neboť mu zabránil incident, o jehož průběhu dr. Hlaváček telefonicky informoval ministerstvo zahraničí:

"Dnes jela delegace přes Oravu do Dolního Kubína. Poláci mají svůj autobus opatřený polským praporem. V Dolním Kubíně jeden ze členů polské delegace vystoupil a fotografoval. Byl zastaven čsl. podplukovníkem, který se jej zeptal, je-li Polák, pak mu odebral fotoaparát a dal odebrati fotoaparáty i druhým členům delegace a poslal je za polské hranice.

Dále se dostala polská delegace pouze do Oravského Podzámku. Tam čekal lid ozbrojený kamením a holemi, rozbil okna autobusu, takže dva členové delegace byli zraněni, zakročila vojenská posádka a jen ta zabránila nejhoršímu. Polský autobus se členy delegace vrátil se na Čadsko a tamtudy na polské území.

Tam je následoval předseda slovenské delegace, jemuž prohlásili, že se cítí uraženi a že žádají, aby československá delegace přišla za nimi do Zakopaného. Čsl. delegace by byla tak ochotna učinit, ale mezitím byly cesty zataraseny slovenským obyvatelstvem a také na Javorině se lid ozbrojil a zatarasil cesty.

---

⁴¹ VÚA, c. f., k. 25, i. č. 5364, záznam telefonátu dr. Hlaváčka z Trenčína 21. 11. 1938.

*Předseda Hrušovský mluvil dvakrát telefonicky s předsedou slov. vlády Dr. Tisou, který prohlásil, že zítra věc projedná v Praze.*⁴²

Dr. Hlaváček ještě zdůraznil, že předem žádali, aby v místech, kudy měla polská komise projíždět, byla učiněna bezpečnostní opatření. Ta však ztratila význam, když se k „podrážděnému lidu“ připojili i gardisté. Před zvůli davu zachránil polskou komisi opět jen policejní doprovod.⁴³

Marian Gotkiewicz byl v době incidentu na cestě z Varšavy, ale hned po příjezdu se dověděl, co se přihodilo: *„Událost měla všechny znaky organizovaného útoku. Náš autobus byl nejprve zadržen československými vojenskými orgány, a také policií, která pod záminkou kontroly sebrala členům naší delegace jejich osobní zavazadla a dokumenty, mezitím co shromážděný dav provolával nepřátelské výkřiky na adresu Polska a posléze zasypal autobus kameny, jež rozbily okno a úlomky skla poranily inž. Kanpika na čele, a šoféra Lelka na ruce. Policie vůbec nezasáhla a teprve po delší době vrátila napadeným jejich doklady a zavazadla, avšak prof. Zaborskému zabavila film se snímky, které nafotografoval. Po tomto útoku naše delegace nejela do Zakopaného přes Suchou Horu, ale vracela se přes Jablunkov a Żywiec. O útoku byly uvědoměny polské vojenské orgány.*⁴⁴

Několik dnů po incidentu nařídil hlavní štáb prošetření stížnosti Poláků, že útoku davu na polskou komisi v Oravském Podzámku nečinně přihlížel jistý kapitán československé armády. Bylo zjištěno, že se jedná o kapitána zdravotní služby MUDr. J. Ricka z horského pěšího pluku č. 1. Vypověděl, že v době útoku skutečně pobýval v Oravském Podzámku. Když prý uslyšel venku hluk, vyšel z budovy a viděl, že dav ohrožuje vozidlo s komisí a že rozbitým sklem byl zraněn řidič autobusu. Nařídil, aby řidič byl ošetřen, ale zraněný to prý odmítl.⁴⁵ Tato epizoda byla pak polskou nótou označena za spoluúčast československé armády na incidentu a posloužila jako jedna ze záminek pro zdůvodnění odvetného polského útoku. Oficiální zpráva PAT-u o incidentu končila konstatováním: *„Polská vláda podnikne kroky, jež jí zajistí zadostiučinění a zabezpečí území, přiznané Polsku delimitací.*⁴⁶

Jednání delimitační komise bylo odjezdem Poláků znovu přerušeno. Nikdo však nečekal, že tentokrát bude mít incident vážné následky. Jen několik hodin poté, 25.

⁴² Tamtéž, záznam telefonátu dr. Šebka z MZV o telefonátu dr. Hlaváčka 24. 11. 1938, a. zn. 2879.

⁴³ Tamtéž, hlášení Štefánika ze 24. 11. 1938, a. zn. 2848. - H. B a t o w s k i , *Europa...*, c.d., s. 64; E. O r l o f , *Dyplomacja...*, s. 116.

⁴⁴ M. G o t k i e w i c z , *Wspomnienia...*, s. 132.

⁴⁵ VÚA, c.f., k. 25, i. č. 5367, telegram HŠ 3. odd. čj. 10222 taj. ze 27. 11. 1938, a. zn. 2918; tamtéž, i. č. 5369, telegram Štefánika čj. 11554/3. oper. ze 29. 11. 1938, a. zn. 2918.

⁴⁶ M. G o t k i e w i c z , *Wspomnienia...*, s. 133.

listopadu ve 2.15 hod., obdržel velitel Samostatné operační skupiny „Slezsko“ generál Władysław Bortnowski telegram z Hlavního štábu polské armády. Vrchní velitel maršálek Edward Rydz-Śmigły nařizoval neprodleně „*obsadit s použitím síly území delimitované polsko-československou komisí v obvodu Čadce*“.⁴⁷ Ráno již seřazené jednotky polské armády překročily státní hranici, aniž by Polsko o svém úmyslu zrušit smlouvu z 1. listopadu jakkoli informovalo československou stranu.

Velením byl pověřen plk. Mikołaj Bołtuć, velitel 4. divize pěchoty. Do akce byl nasazen 1. pluk podhalanských střelců, 7. pluk jízdních střelců, obrněná švadrona Velkopolské brigády jezdeckva, oddíl vyčleněný ze 25. divize pěchoty, 31. divize lehkého dělostřelectva a dvě baterie protiletadlového dělostřelectva. Jako záloha byly určeny 14. pěší pluk a 4. divize lehkého dělostřelectva nasměrované do Jablunkova, dále dva prapory 15. pěšího pluku, naložené do vagonů železničního transportu a připravené k odjezdu do stanice Západní (tedy Český) Těšín. V průběhu akce byl dodatečně přidělen ještě telegrafický oddíl a oddíl četnictva.⁴⁸

Útočníci se domnívali, že proti nim stojí 41. pěší pluk s divizním dělostřelectvem a že zbytek 16. pěší divize, k níž pluk patřil, je sice rozmístěn víc na jih, ale může sem během 24 hodin dorazit. Podle polských historiků se prý teprve po boji zjistilo, že československou obranu tvořily jen dva prapory zmíněného pluku a jedna baterie lehkého dělostřelectva, třetí prapor měl být do poslední chvíle v záloze.⁴⁹

Ve skutečnosti však bylo obránců ještě méně, neboť 41. pěší pluk „Dr. Edvarda Beneše“ (velitel plk. Emanuel Ambrož) střežil celý rozlehlý obranný úsek KYSUCE. Oblast, v níž došlo k boji, tedy pohraniční úsek Podzávoz-Svrčinovec-Čierne-Skalité, střežil jen jeden prapor tohoto pluku – I. prapor s velitelem pplk. Richardem Löschnerem. Byl sem umístěn ze své mírové posádky v Čadci již 28. září 1938. Měl za úkol uzavřít údolí potoků Milošov, Čierňanka, Skaličanka a Čadečka a komunikace v těchto údolích tak, aby nepřítel nepronikl k Čadci. V boji prapor podpořila baterie lehkého dělostřelectva 9/201 a přidělená spojovací četa.⁵⁰

⁴⁷ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 47. Autor podal podrobný popis bojového střetnutí u Čadce, přičemž vycházel z materiálů SGO Śląsk uložených v The Pilsudski Institute of America New York. Ze stejného zdroje vycházel i M. Zgórnjak, *Europa...*, s. 277-278, a rovněž také M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 285-288, který podal zatím nejpřesnější popis střetnutí, doplněný o informace z dalších dokumentů vojenských i státních archivů ve Varšavě.

⁴⁸ Tamtéž; M. Gotkiewicz, *Wspomnienia...*, s. 139, mylně datuje střetnutí u Čadce na 27. listopadu 1938; J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 48; M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 285.

⁴⁹ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 48.

⁵⁰ VÚA, c.f., k. 23, i. č. 5348, Vylíčení průběhu boje I/41 praporu s polským vojskem dne 25. listopadu 1938 u Čadce (33 listů a 1 náčrtek). Zpracoval pplk. Richard Löschner 10. 1. 1939. Pokud není uvedeno jinak,

Podle polských pramenů byly příslušným velitelům předány ve 3.30 hod. ústní rozkazy k útoku, které generál Bortnowski v 6.00 hod. potvrdil písemným rozkazem. Jednotky byly na vozidlech přesunuty k hranici a v 8.00 hod. zaujaly výchozí postavení. Kolem deváté hodiny začaly ve dvou směrech útoku obsazovat určené území jižně od Mostů u Jablunkova a západně od Zwardoně. Jejich postup prý stěžoval horský terén, přesto se jim podařilo vytlačit československé jednotky z vyvýšenin kolem železnice v oblasti Svrčinovce. Ty po svém ústupu zaujaly výhodné obranné postavení na výšině Kyčera, takže celé území určené rozkazem nemohlo být dobyto. Oblast Skalitého byla obsazena bez bojů, nádraží v Čiernem však Čechoslováci úporně bránili a vyklidili je až večer poté, co bylo dohodnuto ukončení bojů.⁵¹

Průběh střetnutí vyličíme podrobněji podle československých vojenských pramenů. Jeho počátek byl v pozdějších zprávách ohlášen většinou takto: „*Dnes ráno v 09.30 hodin překročily části regulerního polského vojska státní hranice oboustranně silnice Mosty-Čadca a oboustranně silnice Zwardoň-Skalité-Čierne a zahájily útok na naše předsunuté jednotky.*“⁵² Podle hlášení četnické stanice v Čadci jsou na hranici jen oddíly SOS (Stráž obrany státu, na Slovensku SOŠ, Stráž na obranu štátu) a příliš slabé jednotky 41. pěšího pluku prý dostaly rozkaz k ústupu.⁵³ Ve skutečnosti se však v té době již hodinu úporně bojovalo a československým vojákům se dařilo první nápor nepřítel úspěšně zadržet.

První zprávu o tom, že se několik rot polské pěchoty v doprovodu oddílu cyklistů právě chystá překročit státní hranice na silnici poblíž Svrčinovce, přinesly spojky už ve čtvrt na devět ráno. „*Velitel roty nechtěl tomuto hlášení zpočátku věřiti, neboť to odporovalo vsí logice, když tak jako tak jsme měli postoupený kraj za několik dní podle vzájemné úmluvy odevzdati a když přece Poláci prohlásili, že se vzdávají dalších ústupků,*“ napsal později pplk. Löschner. Jako velitel praporu se nacházel v obtížné situaci, neboť části pěších rot a celá 4. kulometná rota byly v té době na cvičení v terénu. Vyslal k hranici parlamentáře s žádostí o vysvětlení polského postupu, ale ti se záhy museli vrátit, neboť je zastavila střelba z pušek a kulometů. Byl vydán rozkaz k boji. Hlavní útok u Svrčinovce odrážela 3. rota (velitel npor. v zál. Josef Kupský) a 4. rota (velitel kpt. Bedřich Sax), která po urychleném návratu ze cvičení rozmístila své kulometry na svazích

---

jsou všechny informace o bojích praporu I/41 čerpány z tohoto zdroje; M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 286.

⁵¹ J. Kupliński, *Wojskowe spekty...*, s. 48-49; M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 287.

⁵² VÚA, c.f., k. 25, i. č. 5365, hlášení Štefánika ze 25. 11. 1938, 15.45 hod.

⁵³ Tamtéž, k. 24, i. č., 5361, hlášení četnické stanice Čadca ze 25. 11. 1938.

Kyčery, odkud měla na dostřel celé ústí jablunkovského průsmyku, jímž nepřítel postupoval.

V 8.40 hod. byla situace ohlášena do Čadce veliteli úseku KYSUCE a do Ružomberku veliteli 16. pěší divize (krycí název „Jablonský“). Ten přikázal, aby pplk. Löschner neprodleně zjistil úmysly polského velení. Spolu s velitelem praporu SOS pplk. Říhou odjeli pak jeho vozem k hranici, odkud asi v 9.20 hod. v doprovodu polského majora pokračovali na stanoviště velitele operační skupiny generála Bortnowského. Při průjezdu hranice bylo ujednáno, že Poláci svůj postup na 15 minut zastaví, než se věc u generála Bortnowského vyjasní. *„To bylo pro I/41 prapor velice příznivé, jelikož roty získaly tím čas a náskok k řádnému provedení nařízené nové obrany“*, uvedl ve své zprávě pplk. Löschner. Generál Bortnowski však vysvětlil, že nemůže nic dělat, neboť má k postupu vyšší rozkaz. Požádal, aby to bylo oznámeno československému velení, což odjel učinit pplk. Říha na telefonní ústřednu I. praporu do Svrčinovce. Po návratu oznámil rozhodnutí velitele 16. pěší divize generála Františka Marvana, *„že se bude tedy dále bojovat“*. Generál Bortnowski nicméně požádal pplk. Löschnera, aby se znovu spojil se svými nadřízenými a sdělil mu jejich rozhodnutí. V 10 hod. se oba parlamentáři vrátili zpátky a střelba z těžkých kulometů na obou stranách zahájila další kolo střetnutí.

Pplk. Löschner se spojil s velením úseku KYSUCE a žádal již podruhé o podporu četou tanků z Čadce, ale nedostal ji. Na rozhodnutí „dále bojovat“ se však nic nezměnilo, o čemž ihned telefonicky uvědomil své roty. Pokusil se to sdělit i generálu Bortnowskému, ale už jej na velitelském stanovišti nezastihl. Za silné střelby projel údajně tam a zpět na motocyklu a v 10.30 hod. převzal řízení dalšího boje svých jednotek. V té době musela 3. rota pod silným tlakem ze svahů nad Svrčinovcem ustoupit a zaujala nové postavení na úbočí Kyčery. Při ústupu padl jeden voják a další byl zraněn.

Do bojů zasáhly na svých úsecích obrany i další dvě roty praporu I/41. U osady Podzávoz na svahu nad tratí a v lese nad potokem Milošov zastavila útok nepřítel 1. rota (velitel por. Josef Buresch). Ve složité situaci se ocitla 2. rota (velitel por. František Lopauer), která poblíž obce Čierne hájila silnici ze Zwardoně a Skalitého. Po prudké přestřelce u školy v Čierném rota ustoupila na kótu 568 v údolí Čadečky.

Podle polských pramenů⁵⁴ nařídil ve 12 hodin generál Bortnowski na prosbu československých parlamentářů a se souhlasem maršálka Rydze-Šmiglého příměří. Z

---

⁵⁴ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 49; M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 287; VÚA, c. f., k. 24, i. č. 5361, telegram čj. 5528 taj. 1938 ze 25. 11. 1938, a. zn. 2891.

technických důvodů se prý však střílelo až do 13. hodiny, než nastal klid. Tehdy přišli polští parlamentáři se sdělením, že příměří bude trvat jen do 14 hodin. Československé prameny ale uvádějí, že palba ustala až po 14. hodině. Právě po poledni totiž začala střílet dvě děla baterie 9/201 z palebného postavení u mlýna Hlusák v údolí Čadečky, jež měla pozorovatelnu na vrcholu Kyčery. Vystřelila 37 nárazových granátů na polskou pěchotu postupující z lesů na Košařiskách směrem k železniční trati. Způsobilo to prý zmatek a značné ztráty v polských řadách, což zastavilo postup na severním křídle. Jedna ze střel zasáhla vedení vysokého napětí. V té době již střílelo i polské dělostřelectvo, jež se pro nedostatek koní potřebných k odtažení děl poněkud opozdilo a muselo ztrátu dohánět klusem.

Časový posun se shoduje i se zprávou generála Brauna, kterého ve 13.30 hod. pozval do Jablunkova generál Bortnowski. Zřejmě ho vzhledem k jeho působení v Hrabčickově misi na Těšínsku pokládal za nejvhodnější osobu, jež by mohla zprostředkovat příměří. Oznámil mu, že maršálek Rydz-Śmigly povolil dvouhodinový klid zbraní a požádal ho, aby zajel do Čadce zjistit situaci. Cestou se Braun potkal s generálem Marvanem, velitelem 16. pěší divize, který mu potvrdil, že má od Zemského vojenského velitelství v Bratislavě rozkaz neustupovat. Braun si vzápětí ověřil dotazem do Bratislavy, že se tak děje s vědomím a na rozkaz Hlavního štábu. Mezitím do Čadce dorazil plukovník od Bortnowského se sdělením, že z Varšavy přišel rozkaz zůstat na dosažené linii a prozatím dál nepostupovat a nestřílet. Braun to odjel vyřídit generálu Marvanovi a ten přislíbil, že rovněž vydá rozkaz k zastavení palby.

V té době už ale vypukla další dělostřelecká přestřelka, jež trvala od 15.45 hod asi hodinu. Československé dělostřelectvo střílelo opět do stejných míst, kde byl zjištěn pohyb pěchoty, a vypálilo 11 granátů. Četa pěchotních kanonů a 2 čty minometů, jež poslal k dispozici velitel úseku KYSUCE, už do bojů nezasáhly. Střílely i polské baterie, jak cestou za generálem Bortnowským viděl v okolí Praženkova generál Braun. V jeho přítomnosti pak Bortnowski nařídil zastavit palbu a prohlásil, že zbytek stanovené delimitační linie obsadí až zítra za přítomnosti styčných důstojníků. V 17 hodin zatroubil trubač I. praporu na silnici Podzávoz-Čierne signál „*Palbu zastavit-stát!*“ a postupně utichla i střelba z kulometů a pušek. Po 18. hodině se začal u rot vydávat opožděný oběd, chléb a kuřivo na příští den. Večer dorazily posily horského pěšího pluku č. 2, takže obranný úsek I. praporu se zmenšil. V noci padlo na obou stranách jen několik výstřelů, jinak byl už klid.

Někdy se uvádí, že československá armáda začala bojovat nikoliv na rozkaz svého velení, ale „na rozkaz z Bratislavy, vydaný jakoby premiérem zemské vlády Tisem, jemuž ozbrojené síly nepodléhaly“.⁵⁵ Tiso toho dne pobýval v Praze, kde se účastnil porad o zmocňovacím zákoně, vrátil se do Bratislavy až večer. Hlášení velitele 16. pěší divize, který vydal rozkaz k boji, skutečně uvádí, že Tiso volal z Prahy svému vojenskému přidělení pplk. Čatlošovi, „aby Polákům nebyl postoupen ani krok země“.⁵⁶ Hlavní štáb byl ale o všech přijatých opatřeních průběžně informován. Např. podle zmíněného hlášení měli parlamentáři vyslaní k Polákům vyřídit, že naše jednotky budou klást odpor, pokud nedostanou rozkaz ustoupit na čáru stanovenou delimitační komisí, „kterou ale neznají“. Hlavní štáb na to v telegrafickém rozhovoru s velením 3. armády na Slovensku odpověděl, že ani na ministerstvu zahraničí dosud nemají text nové úmluvy o delimitační linii a není jim nic známo o tom, že by Poláci měli obsadit nové území už teď, když byl dohodnut 1. prosinec. S neskrývanou ironií dodával: „Jestliže něco vyjednala nová slovensko-polská delimitační komise, musí mít o tom zprávu v první řadě slovenská vláda a pak vy, protože máte mít stále styčného důstojníka u delimitační komise slovensko-polské, jak vám bylo nařízeno. Co vám hlásil mjr. Jurech? Jste s ním stále ve spojení?“⁵⁷ Major Jurech byl v té době v Tatranské Lomnici a do událostí u Čadce nemohl zasáhnout.

Hlavní štáb nakonec rozhodl o dalším vývoji konfliktu, když hrozilo jeho vyostření. Velitel 3. armády po poledni sděloval, že 16. pěší divize již převáží k Čadci jednotky horského pluku č. 2 z Ružomberku a Liptovského Mikuláše, a že on jí dává k dispozici prapor tanků a autoprapor, oddíl dělostřeleckého pluku 54, část letectva a další volné prostředky. Až se tyto síly shromáždí, hodlá vydat rozkaz „zmocnit se útokem dosavadních státních hranic v prostoru Čadca“.⁵⁸

Ve 13.25 hod. předal polský vyslanec Papée československému ministerstvu zahraničí nótu, která konečně vysvětlovala polské úmysly. Ranní útok byl zdůvodněn takto: „Polská vláda protestuje energicky proti posledním incidentům, které se odehrály při delimitaci polsko-slovenské hranice. Polská vláda prohlašuje, že vzhledem na útok zřejmě připravený a to za účasti československých vojenských osob a vzhledem na rozjitřování obyvatelstva samými úřady, polské vojenské oddíly byly nuceny obsadit okamžitě území přiřčená Polsku během delimitace v úseku Čadca.“ Vzhledem k tomu, že delimitační práce

⁵⁵ H. B a t o w s k i , *Europa...*, s. 64. Zde též odkaz na další historiky.

⁵⁶ VÚA, c. f., k. 25, i. č. 5365, hlášení Jablonského ze 25. 11. 1938, 10.50 hod.

⁵⁷ Tamtéž, telegrafický rozhovor Štefánika s 2. odd HŠ ze 25. 11. 1938.

⁵⁸ Tamtéž, telegram Štefánika ze 25. 11. 1938, 13.00 hod.

byly podle polské vlády „metodicky znemožněny“, zajistí jejich pokračování polské vojsko, které úsek Čadca již obsadilo a další úseky obsadí 27. listopadu do 12 hodin, přičemž vojenské zajištění úseků má být provedeno už do 9 hodin téhož dne. Nóta shovívavě přislíbila, že „nevyskytnou-li se ze strany československé nové obtíže aneb komplikace, polské vojenské oddíly nepřekročí sjednanou hraniční čáru“.⁵⁹

S obsahem nóty byl ihned seznámen ministr Chvalkovský, který o něm nechal uvědomit Hlavní štáb s dodatkem, že dle jeho mínění „československé vojsko by se mělo stáhnout za sjednanou čáru v okolí Čadce bez odporu“. Poté telefonoval polský vyslanec Papée, že jednostranně vyhlášený klid zbraní skončí ve 14 hodin. Dostalo se mu odpovědi, že to bude jistou dobu trvat, než se příslušné rozkazy dostanou k jednotkám.⁶⁰

Ve 14.25 hod. telegrafoval náčelník Hlavního štábu československé armády generál Ludvík Krejčí veliteli 3. armády do Bratislavy: „...na žádost MZV stáhněte jednotky v prostoru Čadca na modrou čáru dle našeho čj. 6610 dův. HŠ 3. odd. 1938 a tuto čáru udržte. Protiútok k znovuzískání území po starou státní hranici neprovádějte a vydané rozkazy urychleně zrušte.“⁶¹

Následoval telegrafický rozhovor štábních důstojníků, jenž výstižně charakterizuje smýšlení československých velitelů: „Rozuměl jsi dobře telegramu?“ – „Ano, udržíme modrou čáru, protiútok neprovedeme, posily ale necháme doběhnout. Pro jistotu.“ – „Tento rozkaz dáváme jen na popud ministerstva zahraničí, které má zájem na tom, aby se vyklizení stalo bez krve. Prosím tedy, abyste rychle vydali rozkazy a zpravili nás rychle o situaci, jakmile ji budete znát.“ – „Uděláme..., ale už toho ustupování bez krve máme víc než dost. A zvláště u Poláků.“⁶²

Hlavní štáb československé armády si v Čadci ověřil, že příslušné rozkazy dorazí až k bojovým jednotkám asi v 16 hodin. Vyslanec Juraj Slávik to ve Varšavě sdělil polskému ministerstvu zahraničí, které uvědomilo Hlavní štáb polské armády. Ten se nakonec vyjádřil, že polské vojsko počká nejméně do 16 hodin, případně se o obsazení zbytku území u Čadce dohodne s místními veliteli, ale požaduje, aby k tomu došlo ještě téhož dne.⁶³

Asi v 16.20 hod. přijala polskou nótu ministerská rada a československá vláda do Polska odpověděla: „Zdá se, že incidenty během delimitace polsko-slovenské nutno přičíst

⁵⁹ Tamtéž, opis překladu nóty ze 25. 11. 1938.

⁶⁰ Tamtéž, záznam dr. Krna ze 25.11. 1938.

⁶¹ Tamtéž, telegram HŠ Štefánikovi ze 25. 11. 1938, 14.25 hod.

⁶² Tamtéž, telegrafický rozhovor pplk. Palečka s pplk. Horou 25. 11. 1938.

⁶³ Tamtéž, telegram HŠ 3. odd. čj. 10130 dův. ze 25. 11. 1938, 17.10 hod.

nedorozumění. Vyšetřování bylo hned nařízeno a čs. vláda oznámí jeho výsledek.“ Odpověď zároveň ujišťovala, že vláda vydala rozkaz neodporovat polskému vojsku při obsazování delimitovaného území u Čadce a že není námitek ani vůči postupu navrženému nótou pro zajištění a následné obsazení zbývajících oblastí určených k delimitaci.⁶⁴

Rozkazy k zastavení boje obou vojsk se dostaly na místa svého určení, generál Braun dohodl v Jablunkově s generálem Bortnowským odložení polského postupu na delimitační čáru až na ráno příštího dne. Dohodl s ním i spojení do Těšína, kde generál Bortnowski nocoval. Styční důstojníci pak stanovili, že v údolí Čierňanky nesmí během noci polské vojsko překročit trať a československé vojsko silnici, což bylo v zásadě dodrženo. Ráno v 8 hodin se pak na třech dohodnutých místech sešli styční důstojníci s mapami, v nichž byl označen přesný průběh nové delimitační čáry, aby urovnali případná nedorozumění.⁶⁵ Polské oddíly obsadily zbytek území přiznaného delimitací a příštího dne byla skupina plukovníka Bołtuće rozpuštěna, ochranu hranic převzaly nově vytvořené formace – vyčleněná jednotka plukovníka Alfreda Krajewského (1. pluk podhalanských střelců, 31. oddíl lehkého dělostřelectva) a vyčleněná jednotka 25. divize pěchoty. Zanedlouho je však nahradila stanoviště Pohraniční stráž.⁶⁶

První zprávy o urputnosti bojů se střelbou z kulometů a děl nasvědčovaly, že konflikt si na obou stranách vyžádal mnoho obětí. Počet padlých nepřátel, který na rozdíl od vlastních ztrát nebylo možno spolehlivě ověřit, s odstupem času stále rostl. Patrně první obětí se stal již v 8.55 hod. polský důstojník v hodnosti kapitána, který byl střelbou předsunutých stráží zraněn do nohy a údajně byl odvezen do sanatoria v Jablunkově k ošetření. Odpolední hlášení velitele 3. armády se zmiňuje, že *„na polské straně jest pozorovati velký ruch nosítek“*. Večerní hlášení odhaduje oběti Poláků podle zpráv místních obyvatel na 16 mrtvých a raněných. O den později to už bylo *„asi 30 mrtvých Poláků a hodně zraněných“*. Závěrečná zpráva pplk. Löschnera z ledna 1939 uvádí, že podle místních obyvatel odváželi večer Poláci od kostela ve Svrčinovci dvěma nákladními auty asi 20 mrtvol a ještě po celý další den sbírali své mrtvé a raněné. *„Polákům se jejich represalie nevyplatila, neboť díky srdatosti a pohotovosti příslušníků I/41 praporu potrestali sami sebe a měli podle neověřených sice zpráv přes 50 mrtvých a*

⁶⁴ Tamtéž, přípis Předsednictva ministerské rady čj. 8529/1030/12/385 ze 26. 11. 1938. - Tamtéž, telegram Štefánika ze 25. 11. 1938, 21.10 hod. - Tamtéž, telegram HŠ 3. odd. čj. 10134 dův. 1938 ze 25. 11. 1938, opis francouzského textu odpovědi na nótou ze 25. 11. 1938.

⁶⁵ Tamtéž, k. 24, i. č. 5360, hlášení Štefánika ze 27. 11. 1938, a. zn. 2925; tamtéž, opis hlášení gen. Brauna ze 25. 11. 1938, a. zn. 2960.

⁶⁶ M. P. D e s z c z y ń s k i, *Ostatni egzamin...*, s. 288.

na 300 raněných,“ konstatoval velitel praporu. Účastník bojů, tehdejší příslušník jednotky SOS Josef Novotný, ve svém poválečném hlášení napočítal dokonce 150-200 mrtvých a 600-800 raněných Poláků. Hlášení mělo být podkladem pro případné vyznamenání, takže v něm nechybí ani zmínka o odvážném protiútoky, kterým prý byly po příchodu posil polské jednotky zatlačeny zpátky na polské území.⁶⁷ Poláci naopak uváděli podstatně nižší ztráty. Generál Bortnowski večer po bojích uvedl generálu Braunovi, že měli 6 raněných, z nichž 2 zemřeli. Oba padlí vojáci, starší střelec rezervy Stanisław Mlekodaj a střelec rezervy Ozjasz Storch, patřili k 1. pluku podhalanských střelců. Podle oficiálních vojenských materiálů činily konečné polské ztráty 2 mrtvé a 10 raněných, stejný pramen však uvádí až 20 raněných.⁶⁸

Údaje o československých ztrátách si Poláci nemohli ověřit a tudíž mylně předpokládali 4 zabití a 14 raněných československých vojáků. Ve skutečnosti však tyto ztráty činily jen 2 mrtvé a 3 raněné vojáky, a 1 raněného příslušníka praporu SOS (navíc si 1 poddůstojník vymknul kotník). Vojín v záloze Stanislav Vozka pocházel z Jiřic v okrese Brandýs nad Labem, byl v civilu dělníkem a otcem dvou dětí. Padl při ústupu 3. roty na železniční trati poblíž zastávky Svrčinovec. V prudké palbě byl kamarády přenesen na žebříku k silnici a odvezen na obvaziště Podzávoz, ale byl již mrtev. Po slavnostním pohřbu 27. listopadu v Žilině byly jeho ostatky převezeny do rodné obce. Mrtvé tělo vojína prezenční služby Štefana Holienky, svobodného, původem z Lysic v okrese Žilina, předali Poláci československým orgánům až 26. listopadu večer; slavnostní pohřeb se konal 28. listopadu v Žilině. Oba vojáci byli rozkazem velitele pluku posmrtně povýšeni do hodností desátníků. Velitel praporu k tomu později napsal: *„Čech a Slovák hájili svoji společnou vlast. Zdaž to není symbol, zdaž to není boží znamení, prst boží, který ukazuje oběma slovanským národům, že společná cesta a zapomenutí na domnělé i skutečné křivdy jest jejich spasení, rozmíšky a sváry pak jejich zatracení.“*⁶⁹

V bojích se vyznamenal velitel 2. roty poručík František Lopauer, který v nepřátelské palbě na zádech odtáhl do bezpečí zraněného vojína Juraje Haščíka i s lehkým kulometem do bezpečí. Velitel čety u 1. roty, podporučík v záloze Bedřich Čmiel,

⁶⁷ VÚA, c. f., k. 25, i. č. 5365, hlášení Štefánika ze 25. 11. 1938, 15.45 hod.; tamtéž, k. 24, i. č. 5360, telegram Štefánika ze 25. 11. 1938, 20.00 hod., a. zn. 2963; tamtéž, telegram Štefánika ze 27. 11. 1938, a. zn. 2925; tamtéž, k. 23, i. č. 5348, zpráva pplk. Löschnera z 10. 1. 1939; AMV, c. f., hlášení štrážm. Josefa Novotného z 10. 8. 1946; VÚA, c. f., k. 24, i. č. 5360, opis hlášení gen. Brauna ze 25. 11. 1938, a. zn. 2960.

⁶⁸ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 50; M. Zgórnika, *Europa...*, s. 277 (čerpal ze stejného zdroje jako Kupliński); M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 288.

⁶⁹ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 50; M. P. Deszczyński, *Ostatni egzamin...*, s. 288; VHA, c. f., k. 23, i. č. 5348, zpráva pplk. Löschnera z 10. 1. 1939.

byl spolu s vojínem Josefem Vítkem při kontrole stráží u lesa v úseku Starý Šanac zajat přesilou Poláků. Podařilo se mu ukrýt ve stočené rukavici ruční granát, s nímž se obrátil proti eskortě v domněnku, že ji tak donutí složit zbraně. Byl však udeřen bodákem do tváře a zraněn, načež vrhl granát a pronásledován palbou unikl do lesa. Večer se kolem potoka Milošov vrátil k rotě, kde byl konečně ošetřen. Příštího dne při jednání delimitační komise jeden polský major údajně prohlásil: „*Včera jsme vám zajali důstojníka, to jest dzielny oficer, ten nám včera utekl i s jedním vojínem.*“ Vojín Vítko se do rána také v pořádku vrátil. Velitel praporu k tomu poznamenal: „*Tímto statečným činem ppor. Čmiel i voj. Vítko nejenže ukázali svoji statečnost a neohroženost, ale i pěkně reprezentovali naše čs. zdatné vojsko u nepřátelské armády.*“ Další pochvalu si vysloužilo 8 příslušníků četnictva a finanční stráže, kteří v předsunuté jednotce SOS s nasazením všech sil vzdorovali nepřátelské přesile. V rozkazu velitele 16. pěší divize byl jmenován i katolický farář Štefan Gaher z Čierného, který svým automobilem převezl v nepřátelské palbě až do Čadce zraněné vojáky četaře Teodora Bolča a vojína Juraje Haščíka.⁷⁰

Oběma stranám se podařilo získat zajatce. I když polské prameny o vlastních zajatcích mlčí, zmiňuje se večerní hlášení velitele 3. armády o zajetí polského vojína. Vypověděl, že jeho pluk měl ráno ve 4.00 hod. poplach a velitel jim oznámil, že se mají zmocnit třech vesnic na Slovensku. Podle československé statistiky se do zajetí kromě již uvedených dvou vojáků, jimž se podařilo se opět vysvobodit, dostali ještě další dva. Večer druhý den po konfliktu je Poláci vrátili. Polské prameny však uvádějí, že bylo zajato celkem 7 zajatců. Bylo mezi nimi 5 Slováků a ti prosili o uvolnění, protože prý Slováci jsou „*bratři Poláků*“ a na rozdíl od Čechů nemají žádný důvod proti Polákům bojovat. Polský velitel je pak propustil. Podle závěrečné zprávy generála Bortnowského však o přátelském postoji Slováků vůči „*polským bratrům*“ vůbec nesvědčila střelba civilistů na polské vojáky, k níž došlo na několika místech u slovenské hranice. Zpráva jmenuje osady Filůvka a Kuliska poblíž Dejůvky; ty se sice nacházely těsně u hranice, ale na českém území, tehdy již obsazeném Polskem.⁷¹

Během bojů se odehrála příhoda jako vystřižená z dobrodružného filmu. Motorový vlak "C" 5611, tvořený jen jedním vozem, vyjel ráno jako obvykle z Čadce do Skalitého. Na asi 8. kilometru trati za zastávkou Čierne byl vlak zastaven polskými vojáky, kteří pochodovali přes Svrčinovec. Cestující, bylo jich asi 40, museli vystoupit a

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž, k. 24, i. č. 5360, hlášení Štefánika ze 25. 11. 1938, 20.00 hod., a. zn. 2963; J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 49-50.

po osobní prohlídce museli jít v doprovodu vojáků dál do Skalitého pěšky. Byl odveden i vlakvedoucí Petrák. Strojvůdce Hřib zastavil motor a uzavřel přívod benzínu, ale nemohl již vlak náležitě zajistit proti pohybu. Obdržel od velitele oddílu písemnou propustku a šel přes kopec ohlásit událost do Čadce. Prázdný vlak zůstal na trati. Nedlouho poté však došlo k boji, z obou stran údolí po sobě stříleli vojáci z pušek i kulometů. Motorový vůz byl zasažen dvěma ranami do levé boční stěny a do řidičské budky, což způsobilo uvolnění brzd. Trať má v těch místech mírný spád, takže se vlak zvolna rozjel zpátky k Čadci. Projížďka vlaku bez cestujících a bez posádky údolím mezi válčícími vojsky jistě velmi udivila dělníky, kteří opravovali trať do Mostů poblíž místa, kde se obě trati spojují. Když se u nich přízračný vlak zastavil, uvědomili nádraží a vlak byl odtážen do Čadce, kam záhy dorazil pěšky i jeho strojvůdce.⁷²

V hlášeních se objevují i první zmínky o situaci na obsazeném území. Netýkaly se jen zjištěných přesunů vojsk a techniky nepřítele, ale i jeho chování vůči místnímu obyvatelstvu. Zpráva ze Skalitého např. uvádí, že Poláci „*si hledí získat sympatie Slováků*“ a „*nadávají na Čechy, ti prý vše zavínili*“. Vyzývají obyvatelstvo, aby se nebálo a neutíkalo, prý už je na cestě vlak s potravinovou pomocí. Jiná zpráva uvádí, že do osady Vreščovka na nejzazším konci Skalitého v horách při hranici s Polskem vnikla „tlupa teroristů“, kteří obsadili školu. Zdá se tedy, že během vstupu vojsk přece jen došlo k dílčím akcím polského dobrovolnického sboru, jak to bylo původně plánováno.⁷³

Porovnáním polských a československých hlášení o průběhu bojů lze zjistit některé nesrovnalosti. Zpráva pplk. Löschnera např. uvádí minometnou palbu z polské strany. Naopak generál Bortnowski ve své zprávě ostře kritizoval, že Poláci „*zapomněli použít*“ minometů, které se v horském terénu mohly dobře osvědčit. Ani na československé straně minometry už do bojů nezasáhly, i když 2 minometné čety byly vyslány na pomoc. Možná i proto byl počet obětí na obou stranách tak nízký. Podobně zase generál Bortnowski hovořil o náletech československých letadel, která shodila bomby do otevřeného prostoru, což prý naštěstí nezpůsobilo ztráty. Löschner však uvádí: „*Vlastní jeden letoun objevil se asi v 15.30 hod., zakroužil nad naším postavením a odletěl, jsa ostřelován nepřátelskými kulomety a protiletectvým dělostřelectvem, zpět na Žilinu.*“ Večerní zpráva velitele 3. armády doplňuje, že onen letoun byl zasažen asi 20

⁷² VÚA, c. f., k. 24, i. č. 5361, hlášení Štefánika ze 27. 11. 1938, a. zn. 2926; tamtéž, telegram čj. 5528 taj. 1938 ze 25. 11. 1938, a. zn. 2891.

⁷³ Tamtéž, i. č. 5360, hlášení Štefánika ze 27. 11. 1938, a. zn. 2925; tamtéž, hlášení Štefánika ze 25. 11. 1938, a. zn. 2963.

ranami; jiné československé stroje ani nevzlétly. Na rozdíl od Poláků neměli Čechoslováci na bojišti protiletadlové dělostřelectvo. Vzdušný prostor tak zřejmě ovládli Poláci, i když v polských hlášeních se to vůbec neuvádí. Podle Löschnerovy zprávy nad bojištěm několikrát proletěla polská průzkumná letadla a celkem čtyřikrát letecký roj v síle čtyř letadel (3 stíhací a 1 bombardovací), avšak bombardování není zmíněno.⁷⁴

Tanky do bojů vůbec nezasáhly. Löschnerova opakovaná žádost o přidělení plukovní čtyř tanků z Čadce nebyla akceptována, tankový prapor od velitele 3. armády byl teprve na cestě. Podle hlášení zpravodajců měli Poláci v osadě U Liščákov těsně u hranice na slovenském území připraveno 8 obrněných aut a 3 tančíky, a do Jablunkova prý přijelo dalších 15 tanků, ale nasazeny nebyly.⁷⁵

Obě strany vzápětí zhodnotily svou účast ve vzájemném střetnutí. Generál Bortnowski kritizoval, že polské vojsko přistupovalo k této „expedici“ lehkomyšlně, že pěchota sice dobře útočila i za nepřátelského ostřelování, ale v mnohých oddílech byla slabá disciplína, v chování vojáků se projevovala např. „nebezpečná zvědavost“. Zásobování jednotek koňskými povozy bylo celkově neefektivní, spojovací linky byly přetíženy zbytečnými hovory, hlášení byla neúplná a mnohdy neadekvátní situací. I když vojáci pod dojmem ze zranění svých kolegů šli do boje se zápallem, nebyli pro akci náležitě připraveni. Stejně kriticky oceňoval i boj československé pěchoty, která prý střelila příliš nervózně a chaoticky. Jedině československé dělostřelectvo plně obstálo a bylo správně vedeno (zajímavá je zmínka, že podle polské odposlouchávací služby byly prý povely dělostřelcům vydávány v němčině). Rovněž rozmístění palebných postavení kulometů bylo dobře promyšlené, pohyby polských vojsk byly signalizovány světlicemi.⁷⁶

Pplk. Löschner ve své zprávě ocenil, že mužstvo jeho praporu, ač po nepřetržité dvouměsíční strážní službě na hranici již dosti vyčerpané, projevilo v boji dobrou kázeň a osvědčilo vojenské schopnosti proti výrazné přesile nepřítele. Rovněž spojovací služba fungovala po celou dobu bojů bez závad, přidělené dělostřelectvo velmi účinně podpořilo boj praporu. Zpravodajská služba bohužel zklamala, neboť úmysly nepřítele včas nezjistila, takže nemohla být učiněna obranná opatření plánovaná pro případ ohlášeného útoku nepřítele. V hlášeních se objevily zmínky o tom, že bojová činnost

⁷⁴ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 50; VHA, c. f., k. 23, i. č. 5348, zpráva pplk. Löschnera; tamtéž, k. 24, i. č. 5360, hlášení Štefánika ze 25. 11. 1938, a. zn. 2963.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 50.

jednotek měla příznivý vliv na morálku a náladu vojáků. Příčiny konfliktu se nijak nehodnotily, jen generál Braun stručně uvedl: „Mám dojem, že ze strany Poláků se stala ta chyba, že před vstupem do našeho území neuvědomili naše vojska.“⁷⁷

* * *

Večer 25. listopadu telefonoval redaktor Cenek z Českého slova na prezidium policejního ředitelství v Ostravě, zda smí zveřejnit zprávu Slovenské tiskové kanceláře o tom, „že Poláci překročili v prostoru Žilina demarkační čáru a byli čsl. sbory zatlačeni zpět“. Službu konající úředník učinil dotaz na Ústřední cenzurní komisi v Praze, kde mu aktuár Biedermann sdělil: „Zprávu lze propustiti s tou výjimkou, že nesmí býti uveřejněna věta 'Ministr Tiso, dlící právě v Praze, dal rozkaz našemu vojsku, aby zatlačilo polské vojsko za delimitační čáru'.“⁷⁸

Již druhého dne po bojovém střetnutí pokračovala polsko-československá delimitační komise v určování hraniční linie v terénu a téhož dne byla nová hranice obsazena polským vojskem. Podle polských i československých zpráv se tak stalo v úplném klidu. Hranice vedla podle předchozí dohody údolím Čierňanky mezi železniční tratí a silnicí, zachování podstatných částí Čierného a Skalitého bylo kompenzováno předáním Hladovky a Suché Hory Polákům. Nově vytyčenou hranicí ztratil okres Čadca části obcí Skalité, Čierne a Svrčinovec a části katastrů obcí Čadca, Raková, Staškov, Olešná a Turzovka. Celkem šlo o asi 45 km² a 2535 obyvatel zmíněných obcí (Skalité 831, Čierne 750, Svrčinovec 954) z původních celkem 7234 obyvatel. K Polsku připadla také osada Klin obce Olešná, jejíž obyvatelé pocházeli z Lomné a přáli si být v jejím rámci v polském záboru.⁷⁹

Přes další konflikty na jiných místech Slovenska, z nichž nejvýznamnější se odehrál 27. listopadu na Javorině,⁸⁰ byla 30. listopadu 1938 v Zakopaném podepsána dohoda o delimitaci. Podle dodatečného zápisu k delimitačnímu protokolu zůstalo nádraží Čadca

⁷⁷ VÚA, c. f., k. 23, i. č. 5348, zpráva pplk. Löschnera; tamtéž, k. 24, i. č. 5360, hlášení Štefánika ze 27. 11. 1938, a. zn. 2925; tamtéž, opis zprávy generála Brauna ze 25. 11. 1938, a. zn. 2960.

⁷⁸ Zemský archiv Opava, fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava, Presidiální spisy 1919-1939, k. 439, sign. 6/465, úřední záznam ze 26. 11. 1938.

⁷⁹ I. Žilinčík, *Zabratie časti Kysúc Pol'skom v rokoch...*, s. 67-68.

⁸⁰ Podrobný popis bojů viz M. Borák, *Incident pod Tatrami 27. listopadu 1938 a delimitace hranic mezi Polskem a Česko-Slovenskem*, *Historie a vojenství*, 47, 1998, nr 5, s. 3-24.

majetkem ČSR, ale jako výměnná pohraniční stanice mělo sloužit i polským železničářům, policistům a celníkům, jimž tu měly být vyhrazeny místnosti. Oba státy se zavazovaly užívat nádraží společně až do doby, než polské dráhy vybudují na trati Čadca-Mosty novou vlastní stanici.⁸¹

Střetnutí československé a polské armády u Čadce a Javoriny v roce 1938 patří k těm nemnoha příkladům bojové obrany Československé republiky na jejím vlastním území, samozřejmě odhlédneme-li od bojů o Těšínsko, Slovensko a Podkarpatskou Rus krátce po zrodu ČSR v roce 1919, od bojů v průběhu Slovenského národního povstání či od účasti československých jednotek v řadách spojeneckých vojsk při osvobození Československa v letech 1944-1945. Pamětník Marian Gotkiewicz to poněkud sarkasticky komentoval slovy: „*A tak československá armáda, která bez jediného výstřelu vydala Němcům sudetská území a značné části Moravy i Slezska, a Maďarům zase pořádný kus Slovenska a Podkarpatské Rusi, ukázala svou připravenost k boji jedině na polském úseku, tedy tam, kde je jednalo jen o malé kousky země.*“⁸² Pamětník má samozřejmě pravdu, i když nebere v úvahu historické souvislosti jednotlivých případů. Při dokončení okupace Československa v březnu 1939 se u kasáren v Místku odehrála aspoň dílčí srážka s Němci a boje s Maďary na Podkarpatské Rusi trvaly několik dnů. Bohužel, sotva to lze srovnat se statečnou obranou vlasti Poláků. Bojové tradice československé armády musel vytvořit až zahraniční odboj.

---

⁸¹ J. Kupliński, *Wojskowe aspekty...*, s. 50; VÚA, c. f., k. 23, i. č. 5347, přehled zpráv č. 81 ze 27. 11. 1938, a. zn. 2976; I. Žilinčík, *Zabratie časti Kysúc Pol'skom v rokoch...*, s. 69.

⁸² M. Gotkiewicz, *Wspomnienia...*, s. 139.

Summary

The Czechoslovak-Polish „LittleWar“ at Czadca on the 25th of November 1938

Not long after her annexation of most of the Cieszyn region in October 1938, Poland raised claims to a further six localities near her state frontier with Slovakia. The Czechoslovak government yielded to the pressure and in mid-November 1938 a joint boundary commission began work on the definition of a new frontier line. Near Czadca in North-East Slovakia, the valley around the railway line linking Cieszyn with Nowy Targ was supposed to be annexed to Poland. The local population demonstrated against the annexation, and in Czadca and Podzamok in the Orava region there were anti-Polish incidents. In retaliation, and as a show of strength, units of the Polish army entered Czechoslovakia without warning or declaration of war on the 25th of November 1938 and began to occupy the Czadca area, even though according to the agreement the Czechoslovak authorities were not due to leave until the 1st of December. In the battle that followed, the Czechoslovak army retreated to defensive positions and successfully defended the strategic approaches to Czadca. The only section to resist the numerically over whelmingly superior Polish infantry, cavalry, light and anti-aircraft artillery, was the 1st Brigade of the 41st Regiment, with one battery of light artillery, an attached communications troop and an advanced unit of State Defence Guard composed of members of the gendarmerie and the customs and excise guard. The battles lasted until the evening and involved the airforce; tanks and armoured vehicles transported to the area were not, in fact, deployed. According to incomplete data, there were losses of 2 dead and at least 10 wounded on the Polish side, and 2 dead and 4 wounded on the Czechoslovak side. It finally proved possible to settle the conflict by diplomatic means, and the next day the frontiers defined by the boundary commission were occupied by Polish troops. In exchange for the districts of Hladovka and Sucha Hora in the Orava region, most of disputed areas of the Cierne and Skalite districts by Czadca remained in Czechoslovakia, and the results of the new delimitation were confirmed by the signing of a protocol on the 30th of November 1938 in Zakopane.